

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Margaret Thatcher

Margaret Hilda Thatcher, z domu Roberts, Baronessa Thatcher z Kesteven, urodziła się 13 października 1925 r. w Grantham. Jej ojciec był drobnym przedsiębiorcą oraz radnym, a z czasem burmistrzem Grantham. Zainteresowanie działalnością publiczną i polityką wyniosła więc z domu rodzinnego. Po otrzymaniu stypendium w Oksfordzie studiowała chemię w Sommerville College, a następnie krystalografię. Jej tutorem była Dorothy Hodgkin, laureatka nagrody Nobla w 1964 r. Już w okresie studenckim Margaret Thatcher włączyła się w życie polityczne i objęła funkcję przewodniczącego Oxford University Conservative Association.

Po ukończeniu studiów w 1946 r. pracowała przez cztery lata jako chemik doświadczalny, jednocześnie studiując prawo. W 1951 r. poślubiła Denisa Thatchera. Za jego namową w latach 50. ubiegłego wieku rozpoczęła praktykę adwokacką, specjalizując się w prawie podatkowym.

Cały czas była aktywna politycznie i wierna konserwatywnym ideałom. W 1950 r. jako najmłodsza kandydatka w kraju ubiegała się bezskutecznie o miejsce w Parlamencie, zyskała jednak dużą popularność i mocno poprawiła notowania konserwatystów w swoim okręgu. W 1959 r. otrzymała mandat w Izbie Gmin z okręgu Finchley i utrzymała go aż do 1992 r., gdy jako Baronessa Thatcher stała się członkiem Izby Lordów.

Jej pozycja w Partii Konserwatywnej systematycznie rosła. Sprawowała różne funkcje parlamentarne i administracyjne, a w opozycyjnych *gabinetach cieni* regularnie była ministrem. W 1970 r. w rządzie Edwarda Heatha objęła tekę ministra edukacji i nauki (w historii tej partii była drugą kobietą ministrem). Nie miała łatwego zadania, bo był to okres nasilenia radykalnych ruchów studenckich. Jej sukcesem była rozbudowa publicznego szkolnictwa

Uniwersytet
ŁÓDZKI

średniego, mającego lepiej przygotować niezamożną młodzież do studiów wyższych.

Po przegranych przez konserwatystów wyborach Margaret Thatcher niespodziewanie została wybrana na szefa partii w 1975 r., głównie dzięki poparciu jej prawego skrzydła. Była pierwszą kobietą na Zachodzie pełniącą podobną funkcję i pierwszą kobietą – liderem opozycji w Izbie Gmin. Z dużym niepokojem obserwowała pogarszającą się sytuację gospodarczą swego kraju i towarzyszące jej coraz większe niezadowolenie społeczne. Świadczyły o tym wysokie podatki, sięgające 90% w odniesieniu do osiągniętych dochodów i 98% w odniesieniu do spadku dziedzicznego po najbliższych krewnych, stopa inflacji (najwyższa w Europie Zachodniej) sięgająca 27% rocznie, wysoki deficyt w handlu zagranicznym, rozrost biurokracji, nadmierna ilość regulacji i subsydiów dla znacjonalizowanych przemysłów, ogromna samowola związków zawodowych, przy stosunkowo niskiej wydajności pracy w przemyśle.

Jako lider Partii Konserwatywnej zaprezentowała w pierwszym przemówieniu swoją wizję rodzaju życia, do jakiego ma prawo każdy obywatel:

„Prawo człowieka do takiej pracy jaką chce podjąć, prawo do wydawania tego, co zarobił, prawo do tego, by państwo było jego sługą, a nie jego panem [...] Te prawa są esencją wolnego kraju i od ich realizacji zależą wszystkie nasze wolności”.

W 1979 r. po raz pierwszy Lady Margaret Thatcher zwyciężyła w wyborach powszechnych (większością 43 mandatów) i objęła stanowisko premiera Wielkiej Brytanii. Jako premier rozpoczęła szeroko zakrojony program liberalnych zmian gospodarczych i społecznych, który przewidywał: zwiększenie niezależności obywatela od państwa; ograniczenie nadmiernej interwencji rządu w gospodarkę; prywatyzację przedsiębiorstw państwowych; sprzedaż najemcom mieszkań komunalnych; ograniczenie wydatków państwa na służbę zdrowia, edukację, mieszkalnictwo; zmniejszenie podaży pieniądza zgodnie z doktryną monetaryzmu; prawne ograniczenie politycznych kompetencji związków zawodowych. Liberalna treść, jasno wytyczone cele oraz bezkompromisowy styl uprawiania polityki zyskały wkrótce miano *thatcheryzmu*. Głównym zadaniem programu Margaret Thatcher było ratowanie gospodarki przed zapaścią. Radykalna kuracja, którą zaaplikowała zrywając z doktryną *keynesizmu*, stworzyła wkrótce podstawy do długofalowego wzrostu gospodarczego.

Program ratunkowy nie był jednak powszechnie zrozumiały i akceptowany, jego wprowadzenie wymagało więc dużej odwagi intelektualnej i siły woli. Wprawdzie ożywienie gospodarcze szybko wytrąciło krytykom najważniejsze argumenty, ale bez zaufania społecznego kontynuowanie reform byłoby niemożliwe. Pani premier zdobyła je ostatecznie zwycięstwem w wojnie

Uniwersytet
ŁÓDZKI

o Wyspy Falklandzkie, zajęte przez Argentynę w kwietniu 1982 r. W efekcie w 1983 r. wygrała kolejne wybory powszechne, tym razem z przewagą aż 144 mandatów.

Druga kadencja nie była łatwiejsza od pierwszej, mimo że gospodarka weszła na ścieżkę szybkiego wzrostu oraz konieczności dalszej redukcji inflacji (która ostatecznie została zmniejszona z 21% w roku 1980 do 3% w roku 1987). Głównym problemem stał się trwający niemal rok strajk górników, ostro protestujących przeciwko zamykaniu nierentownych kopalni, a także przeciwko legislacji ograniczającej rolę związków w państwie. Premier Margaret Thatcher nie uległa jednak szantażowi: górnicy wrócili do pracy, nie uzyskując żadnych koncesji. W 1984 r. IRA przeprowadziła atak bombowy na hotel, w którym odbywała się konferencja torysów. Zginęło kilka osób, ale premier Margaret Thatcher wyszła z zamachu bez szwanku.

Na fali sukcesów gospodarczych premier Margaret Thatcher wygrała po raz trzeci wybory powszechne w 1987 r. większością 101 mandatów. Kontynuując program liberalny, zreformowała system edukacji, służbę zdrowia i podatki lokalne. Ta ostatnia zmiana spotkała się ze sprzeciwem społecznym. Lewe skrzydło partii krytykowało natomiast swego lidera za politykę zagraniczną. W rezultacie napięcie w rządzie premier Margaret Thatcher w listopadzie 1990 r. podała się do dymisji w imię zachowania jedności i dla ułatwienia zwycięstwa torysom w następnych wyborach. Była najdłużej urzędującym premierem brytyjskim w XX w. i najdłużej urzędującym premierem w kraju demokratycznym.

W polityce zagranicznej zdecydowanie przeciwstawiała się komunizmowi. Jeszcze w 1975 r. przedstawiła jednoznaczne w tej sprawie stanowisko, dzięki któremu w Moskwie otrzymała przydomek „Żelazna Dama”. Dążyła do ścisłego sojuszu z USA i wzmocnienia NATO. W odróżnieniu od wielu innych polityków europejskich opowiadała się za polityką *odstraszania* Związku Sowieckiego, którą Ronald Reagan zastąpił polityką *détente*, uprawianą przez Zachód w latach 70. Jednocześnie jako pierwsza na Zachodzie poparła Michaiła Gorbaczowa, jeszcze zanim objął przywództwo swego kraju. Z jej inicjatywy wojska brytyjskie uczestniczyły w odparciu inwazji Iraku na Kuwejt w 1990 r. W kwestii integracji europejskiej sprzeciwiała się federalizmowi, stawiając na wzmocnienie oddolnych więzi gospodarczych przez budowę wspólnego rynku. Wywalczyła tzw. *Rabat brytyjski*, doprowadziła do liberalizacji rynku usług, krytykowała natomiast integrację walutową, w szczególności projekt wspólnej waluty, który uważała za cel polityczny.

Brytyjczycy bardzo wysoko ocenili jej pracę. Po złożeniu dymisji Margaret Thatcher otrzymała Order of Merit. W 1992 r. uzyskała tytuł szlachecki i prawo

Uniwersytet
ŁÓDZKI

do zasiadania w Izbie Lordów. W 1995 r. królowa wręczyła jej Order Podwiązki przyznawany najwybitniejszym osobistościom. W 2007 r. Lady Margaret Thatcher, jako pierwszego żyjącego premiera, uhonorowano pomnikiem w gmachu Parlamentu. W plebiscycie gazety „London Daily Telegraph” w 2008 r. została uznana za najwybitniejszego premiera w okresie powojennym, zdecydowanie wyprzedzając Winstona Churchilla. W 2008 r. otrzymała Lifetime Achievement Award. Premier Margaret Thatcher otrzymała również wiele odznaczeń zagranicznych, z których najważniejszy to Presidential Medal of Freedom, najwyższy order amerykański.

Mimo wycofania się z aktywnej polityki, premier Margaret Thatcher była wielkim autorytetem, wpływając na działania konserwatystów, a nawet na priorytety konkurencyjnej Partii Pracy. Swoje poglądy prezentowała m. in. w wykładach i odczytach w różnych krajach. Założyła Thatcher Foundation w celu

wspierania wolnego rynku i demokracji, zwłaszcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Ufundowała Margaret Thatcher Chair in Entrepreneurial Studies na Uniwersytecie Cambridge. W latach 1993–2000 była kanclerzem w College of William and Mary w Wirginii (USA) oraz kanclerzem University of Buckingham, jedyne prywatnego uniwersytetu w Wielkiej Brytanii. Opublikowała dwa tomy pamiętników (1993, 1995) oraz książkę o polityce międzynarodowej (2002). Wśród wielu doktoratów honorowych ma także jeden polski – z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu (1996).

Była zwolenniczką przemian, które zapoczątkowała Solidarność. W 1988 r. złożyła oficjalną wizytę w Polsce, spotykając się przy okazji z Lechem Wałęsą. Po objęciu władzy przez Tadeusza Mazowieckiego wystosowała apel do państw zachodnich o udzielenie Polsce znaczącej pomocy. Przekonywała partnerów europejskich do idei stowarzyszenia Polski ze Wspólnotą Europejską.

W odniesieniu do Polski oraz Łodzi polityka Margaret Thatcher zaowocowała również stworzeniem solidnych podstaw do rozwoju nowej przedsiębiorczości akademickiej. Utworzony przez nią Brytyjski „Know-How Fund” (British Know-How Fund) stał się trwałym fundamentem do budowania sieci partnerstwa między szkołami wyższymi i środowiskami przedsiębiorców. Efektem tej inicjatywy było nawiązanie bezpośrednich kontaktów partnerskich między brytyjskimi i polskimi uniwersytetami oraz utworzonymi przez nie fundacjami przedsiębiorczości. Program ten w skali Polski objął szkoleniami tysiące przedsiębiorców oraz menedżerów i stworzył tym samym podstawy do budowania gospodarki rynkowej opartej na nowoczesnej wiedzy oraz najnowszej przedsiębiorczości. Obok Łodzi, gdzie z udziałem Uniwersytetu Łódzkiego, powstała Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, inicjatywy te zostały zrealizowane również w Poznaniu, Gdańsku i Lublinie, a podjęte w związku

Uniwersytet
ŁÓDZKI

z tym działania pozwoliły na dokonanie transferu nowoczesnej wiedzy menedżerskiej, niezbędne w procesie przejścia do gospodarki rynkowej oraz przeprowadzenia prywatyzacji wielu przedsiębiorstw.